

บทคัดย่อ

จากการศึกษาสถานการณ์สมุนไพรบ้านเชียงเหียนประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา และอาชีพเสริมที่สำคัญและมีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้เข้าหมู่บ้านในแต่ละปีหลายล้านบาท คือการขายสมุนไพรซึ่งการขายสมุนไพรมีมานานตั้งแต่ตั้งชุมชนบ้านเชียงเหียนซึ่งการขายสมุนไพรนั้นจะออกขายทั่วประเทศโดยคนในชุมชนเองที่ตะเวนขายไปทุกท้องที่ สมุนไพรที่นำมาขายได้จากทรัพยากรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้านเป็นหลัก จากการนำมาขายในจำนวนมากในแต่ละครั้ง โดยไม่มีการปลูกทดแทน ฟืนฟู่ หรือการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเลย ทำให้ในปัจจุบันการหาสมุนไพรในป่าที่อยู่รอบหมู่บ้าน หาเก็บได้ยาก และเก็บได้ในปริมาณที่น้อยเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา และบางชนิดหายไประยะหนึ่งที่ต้องทำการสั่งซื้อจากที่อื่น และบางครั้งก็มีการลักลอบไปเก็บสมุนไพรในป่านอกพื้นที่ ทำให้บางครั้งเกิดกรณีพิพาทขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนบ่งชี้ให้เห็นว่าการใช้สมุนไพรโดยขาดการตระหนักถึงความสมดุลในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรที่มีอยู่ และการหาสมุนไพรไปขายเพื่อรายได้ส่วนตัว ทำให้เกิดผลตามมามากมายในด้านสมุนไพรหายาก สมุนไพรสูญพันธุ์ทำให้การประกอบอาชีพขายสมุนไพรไม่ยั่งยืน

และจากการศึกษาสถานการณ์ของสมุนไพร กรณีศึกษาบ้านเชียงเหียน ตำบลเขวาสันติ อำเภอมืองจังหวัดมหาสารคาม พบ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ **ประเด็นที่ 1 ประเด็นปัญหา** พบว่า 1. สมุนไพรบ้านเชียงเหียนกำลังเกิดวิกฤติในทางด้านจำนวนชนิดและประชากรของสมุนไพรกำลังจะหมดไป บางชนิดหายไประยะหนึ่ง บางชนิดอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคาม และมีจำนวนน้อยไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ จากการศึกษาพบว่าพืชได้หายจากพื้นที่มีมากกว่า 75 ชนิด (เป็นชนิดที่สำคัญ) จากอดีตที่มีมากถึง 160 ชนิด ซึ่งเกิดจากการใช้สมุนไพรแบบไม่มีการปลูกทดแทน 2. อาชีพการขายสมุนไพรยังไม่มีความแน่นอน และการขายยังไม่มีระบบการขายที่ดี ทำให้ไม่มีมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และยังไม่มียุทธศาสตร์การขายสมุนไพรที่เข้มแข็ง เพื่อความมั่นคงในอาชีพการขายสมุนไพร **ประเด็นที่ 2 ประเด็นความต้องการของชุมชน** 1. ต้องการปลูก การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร เพื่อการขายอย่างมีระบบ และการอนุรักษ์สมุนไพรบางชนิดที่มีน้อยไม่ให้หายไประยะหนึ่ง 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขายอย่างมีระบบ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และสามารถเกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อพึ่งตนเองได้ **ประเด็นที่ 3 ประเด็นการค้าสมุนไพร** (เส้นทางการนำเข้า-การขาย) 1. เส้นทางการค้าสมุนไพรของบ้านเชียงเหียนสามารถแบ่งเป็น 2 แบบ คือ 1) การหาเองจากป่าและพื้นที่ใกล้เคียงในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่เขตจังหวัดมหาสารคาม คือ อำเภอนาคู อำเภอวาปีปทุม อำเภอเขยวีน อำเภอกันทรวิชัย อำเภอนาคู อำเภอนาเชือก อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอกระบือ อำเภอแกลง เขตร้อยเอ็ด คือ อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอโพธิ์ชัย เขตจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ อำเภอเขาวง เขตจังหวัดขอนแก่น คือ อำเภอเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภอน้ำพอง อำเภอหนองสองห้อง เป็นต้น 2) การสั่งซื้อมาจากที่อื่นพบทั้งหมด 5 เส้นทางด้วยกัน ดังนี้ 1) เส้นทางที่มาจากจังหวัดหนองคาย ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลทราบว่าได้มาจากการลักลอบ

สมุนไพรในเขตภูแล้งกา เป็นส่วนใหญ่ 2) เส้นทางที่มาจากจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นสมุนไพรจากลาวซึ่งมีการลักลอบซื้อขายผ่านทางช่องเม็ก ชายแดนไทยลาว (จากการสอบถามทราบว่าสมุนไพรที่ได้มาจากประเทศลาว) 3) เส้นทางที่มาจากจังหวัดเลย ซึ่งเส้นทางนี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าได้มาจากเทือกเขาไหน เนื่องจากผู้ส่งสมุนไพรไม่เปิดเผยข้อมูล 4) เส้นทางที่มาจากจังหวัดสกลนคร เป็นสมุนไพรแถบเทือกเขาภูพานของจังหวัดสกลนครเอง 5) เส้นทางที่มาจากจังหวัดนครพนมเป็นเส้นทางที่มาจากชายแดนไทยลาว ผ่านมาทางอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

จากปัญหาที่พบในชุมชนบ้านเชียงเหียน 3 ประเด็นหากมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริงและถูกวิธีจะสามารถนำพากลุ่มสมุนไพรบ้านเชียงเหียนไปสู่การพัฒนาวิถีชีวิตที่ยั่งยืนสืบไป